

Zadeva C-409/22**Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1)
Poslovnika Sodišča****Datum vložitve:**

21. junij 2022

Predložitveno sodišče:

Apelativen sad Sofia (pritožbeno sodišče v Sofiji, Bolgarija)

Datum predložitvene odločbe:

9. junij 2022

Tožeča stranka v prvostopenjskem postopku:

UA

Tožena stranka v prvostopenjskem postopku:

EUROBANK BULGARIA AD

Predmet postopka v glavni stvari

Pravno sredstvo, vloženo pri pritožbenem sodišču zoper sodbo prvostopenjskega sodišča, s katerim je bilo ugodeno tožbi proti banki zaradi plačila (1) 982.000 EUR kot vsote zneskov iz neodobrenih plačilnih transakcij z dobroimetjem na bančnem računu, (2) 1.182,40 EUR kot povrnitve premoženjske škode, ki je nastala zaradi krivdne neizpolnitve pogodbene obveznosti in (3) 74.521 EUR zakonskih zamudnih obresti

Predmet in pravna podlaga predloga za sprejetje predhodne odločbe

Predlog na podlagi člena 267 PDEU za razlago člena 4, točka 19, v povezavi s členom 59(1) in členom 4, točka 23, Direktive 2007/64/ES

Vprašanja za predhodno odločanje

1. Ali je pooblastilo, s katerim pooblaščenec v imenu plačnika s plačilnim nalogom razpolaga s premoženjem, plačilni instrument v smislu člena 4, točka 23,

[Direktive 2007/64/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. novembra 2007 o plačilnih storitvah na notranjem trgu in o spremembah direktiv 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES in 2006/48/ES ter o razveljavitvi Direktive 97/5/ES]?

2. Ali je apostille, ki ga je dal pristojni tuj organ v skladu s Haaško konvencijo iz leta 1961 o odpravi potrebe legalizacije tujih javnih listin, del postopka preverjanja pristnosti tako za plačilni instrument kot tudi za plačilno transakcijo v smislu člena 4, točka 19, v povezavi s členom 59(1) Direktive?

3. Ali lahko nacionalno sodišče, če je plačilni instrument (tudi tak, ki pooblašča tretjo osebo, da v imenu plačnika razpolaga s premoženjem) v formalnem pogledu (*prima facie*) pravilen, izhaja iz tega, da je bila plačilna transakcija odobrena, to pomeni, da je plačnik soglašal z njeno izvedbo?

Mednarodno pravo

Konvencija o odpravi potrebe legalizacije tujih javnih listin (podpisana v Den Haagu 5. oktobra 1961) – člen 2.

Določbe prava Unije in sodna praksa

Direktiva 2007/64/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. novembra 2007 o plačilnih storitvah na notranjem trgu in o spremembah direktiv 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES in 2006/48/ES ter o razveljavitvi Direktive 97/5/ES (v nadaljevanju: Direktiva) – uvodni izjavi 1 in 60, člen 4, točki 19 in 23, členi 54, 59, 86.

Sodba Sodišča z dne 2. septembra 2021, CRCAM, C-337/20, EU:C:2021:671.

Določbe nacionalnega prava

Graždanski protsesualen kodeks (zakonik o civilnem postopku) – člen 591(1), člen 596

Zakon za zadalzheniata i dogovorite (zakon o obligacijskih razmerjih in pogodbah, v nadaljevanju: ZZD) – člen 75, člen 79(1), člena 82 in 86

„Člen 75 [...]

(2) Dolžnik je prost, če je v dobri veri izpolnil obveznost osebi, ki se zdi na podlagi nedvoumnih okoliščin upravičena sprejeti izpolnitev. [...]"

Zakon za platezhnite uslugi i platezhnite sistemi (zakon o plačilnih storitvah in plačilnih sistemih) iz leta 2009 (razveljavljen z učinkom od 6. marca 2018, vendar se ga v obravnavani zadevi še uporablja) – člen 51(1) in 2, člen 56(1) in 2, člen 57 in člen 58

„Člen 57(1) Pri neodobreni plačilni transakciji ponudnik plačilnih storitev plačniku nemudoma povrne znesek neodobrene plačilne transakcije in, če je potrebno, vzpostavi prvotno stanje na plačilnem računu plačnika, na katerem se je znesek nahajal pred izvedbo neodobrene plačilne transakcije“

Targovski zakon (trgovinski zakon) – člen 422(3)

Kratka predstavitev dejanskega stanja in postopka

- 1 Oseba UA (tožeča stranka v prvostopenjskem postopku, v nadaljevanju: tožeča stranka) kot vlagatelj (nalogodajalec) in družba Eurobank EFG Bulgaria AD (tožena stranka v prvostopenjskem postopku, v nadaljevanju: banka) kot depozitar (izbrani ponudnik) sta 22. novembra 2017 v Sofiji sklenili pogodbo o žiro računu. S pogodbo se je banka zavezala, da za nedoločen čas odpre in vodi žiro račun v EUR na ime tožeče stranke, da bi zanjo opravljala plačilne storitve.
- 2 Tožeča stranka je v povezavi s svojimi naložbenimi projekti na račun nakazala skupno 999.860 EUR.
- 3 Tožeča stranka je 6. februarja 2018 prišla na banko, da bi opravila bančno transakcijo z dobroimetjem na svojem računu, a jo je uslužbenec banke seznanil s tem, da stanje na njenem računu znaša le 16.000 EUR.
- 4 Tožeča stranka navaja, da je bila nad tem začudena. Potem ko je zahtevala pojasnilo, ji je uslužbenec predložil bančni izpisek o prometu na računu za obdobje od odprtja računa 22. novembra 2017 do 6. februarja 2018.
- 5 Na podlagi bančnega izpiska je tožeča stranka ugotovila, da je oseba z imenom MK, ki ji ni znana, brez veljavnega pooblastila imetnice računa, saj mu ta ni izstavila nobenega pooblastila, s šestimi posamičnimi nalogi za nakazilo v skupni vrednosti 982.000 EUR, razpolagala z dobroimetjem na računu.
- 6 Uslužbenec banke je tožeči stranki povedal, da je te enostranske razpolagalne pravne posle opravila oseba MK, ki se je pri banki izkazovala kot pooblaščenec tožeče stranke in je predložila pooblastilo z dne 1. decembra 2017, ki ga je overil italijanski notar (v nadaljevanju: notar).
- 7 Tožeča stranka navaja, da „pooblastilo“, ki ji je bilo predloženo, ne vsebuje nobenega podpisa pooblastitelja, zaradi česar je (1) banko 6. marca 2018 obvestila o nezakonitem razpolaganju z njenim dobroimetjem in zahtevala povrnitev zneska, (2) 8. marca 2018 poslala kopijo obvestila centralni banki Republike Bolgarije in (3) na notarja naslovila pisno poizvedbo.
- 8 Notar ji je odgovoril, da pooblastila, s katerim je tožeča stranka pooblastila osebo MK, ni niti izstavil niti overil, da je pooblastilo zagotovo „ponaredek“ in da je banki to sporočil na njene poizvedbe z dne 20. februarja 2018.

- 9 Tožeča stranka je 4. februarja 2019 proti banki vložila tožbo pri Sofijski gradski sad (okrajno sodišče za mesto Sofija, Bolgarija), ki je s sodbo z dne 13. maja 2021 tej tožbi ugodilo in banki naložilo, da tožeči stranki povrne 982.000 EUR zaradi neodobrenih plačilnih transakcij ter plača 1182,40 EUR kot odškodnino za premoženjsko škodo in 74.521 EUR obresti.
- 10 Eden od razlogov za sprejeto odločitev Sofijski gradski sad (okrajno sodišče za mesto Sofija) je, da na podlagi obstoječih specialnih določb o odgovornosti banke v primeru neodobrenih plačilnih transakcij ni mogoče uporabiti splošne ureditve iz člena 75(2) ZZD, zaradi česar je za odgovornost banke brez pomena, ali je plačala (izvedla nalog) na podlagi nedvoumnih okoliščin, ki so potrjevale upravičenost nalogodajalca. Za zadevne neodobrene plačilne transakcije je praviloma odgovorna banka (člen 57 razveljavljenega zakona o plačilnih storitvah in plačilnih sistemih iz leta 2009), razen če je njihova izvedba temeljila na naklepu ali veliki malomarnosti imetnika računa; v tem primeru se mu znesek plačilne transakcije, ne glede na njegovo višino, ne povrne. Po mnenju sodišča banka ravnanja tožeče stranke, ki bi povzročilo sporne transakcije, ni navedla in ni dokazala.
- 11 Banka pri predložitvenem sodišču izpodbija sodbo Sofijski gradski sad (okrajno sodišče za mesto Sofija).

Bistvene trditve strank v postopku v glavni stvari

- 12 Tožeča stranka navaja, da so bančni uslužbenci ravnali nepazljivo in z veliko malomarnostjo, s tem ko so osebi brez pooblastila za zastopanje omogočili razpolagati s sredstvi, ki so bila na računu. Banki je bilo predloženo pooblastilo, ki ni bilo pravilno *prima facie* in ne bi smelo biti sprejeto kot pravilno pooblastilo, saj je manjkala bistvena zahteva, in sicer „podpis“ „pooblastitelja“, zaradi česar bi morala banka zavrniti izvedbo šestih spornih bančnih transakcij.
- 13 Banka priznava, da je tožeča stranka 22. novembra 2017 obiskala njeno poslovalnico. V razgovoru je bančni uslužbenec razumel, da namerava tožeča stranka za razpolaganja z žiro računom, ki naj se odpre, pooblastiti pooblaščenca. Glede na mednarodne transakcije, ki jih pričakuje na računu in da bi se tožeči stranki omogočil dostop in nadzor prometa na računu na daljavo, so ji ponudili spletno bančništvo, SMS sporočila in bančno kartico, vendar je vse troje zavrnila.
- 14 Banka ne zanika navedb glede bančnih transakcij na računu tožeče stranke in navaja, da je njen pooblaščenec, oseba MK, 15. decembra 2017 prvič obiskal njihovo poslovalnico. Pri tem je oseba MK bančnemu uslužbencu predložila izvornik prepisa pooblastila, ki ga je 5. decembra 2017 overil italijanski notar. Resničnost prepisa je bila overjena z apostille, vse listine pa je sodni tolmač prevedel iz italijanščine v bolgarščino. Pooblastilo je konkretno (izrecno) in daje pooblaščenca pravico razpolagati z dobroimetjem na računu tožeče stranke pri banki.

- 15 Banka navaja, da je oseba MK bančnemu uslužbencu pri vsakem nalogu za nakazilo predložila izvornik prepisa pooblastila.
- 16 Banka nasprotuje navedbam tožeče stranke, da naj bi bila začudena, ko je bila 6. februarja 2018 obveščena o spornih denarnih transakcijah, ki jih je opravil pooblaščenec. Nasprotno je potem, ko ji je bil predložen izpisek njenega bančnega računa, na vprašanje bančnega uslužbenca, kdo je odredil nakazila iz njenega računa, odgovorila, da je te opravil njen pooblaščenec, oseba MK. Tožeča stranka je informacijo, ki ji je bila dana na voljo, sprejela mirno in je mirno pregledala kopijo izvornika notarsko overjenega prepisa pooblastila, s katerim se je izkazovala oseba MK.
- 17 Nekoliko pozneje istega dne se je tožeča stranka vrnila v bančno poslovalnico, a bančnega uslužbenca še vedno ni obvestila o nepravilnostih pri plačilnih transakcijah, ki jih je odredila oseba MK, ampak je le želela preklicati pooblastilo, glede česar je sestavila lastnoročno zahtevo.
- 18 Tožeča stranka je šele 20. februarja 2018 bančnega uslužbenca ustno obvestila o težavi z nakazili zneskov iz njenega žiro računa, 6. marca 2018 pa je pri banki vložila pisno pritožbo.
- 19 Banka priznava, da se je 20. februarja 2018 pri italijanskem notarju pozanimala, ali je pooblastilo z dne 1. decembra 2017 pravilno vloženo in vpisano v njegovem registru, ali ima notarsko overjena kopija pooblastila enak pravni učinek kot samo pooblastilo in ali je izdelava takih prepisov običajna, pri čemer mu je poslala tudi skenirano kopijo tega pooblastila. Notar je le odgovoril: „Priložena listina je PONAREDEK. Ne uporabljajte je.“
- 20 Banka je 27. februarja 2018 naslovila pisne poizvedbe na namestnika tožilca državnega tožilstva Republike Italije, ki je s svojim podpisom z apostille potrdil sporni notarsko overjeni prepis pooblastila. Državno tožilstvo v Monzi je potrdilo, da je bil ta apostille izdan 12. decembra 2017, to pomeni, da je uradno potrdilo, da je „apostille na prepisu pooblastila veljaven“.
- 21 Banka sklepa: (1) Predložena listina je prepis pooblastila in ne pooblastilo samo, zato ne vsebuje podpisa pooblastitelja; (2) z apostille je pristojni italijanski organ potrdil resničnost podpisov in žiga na listinah, pri čemer je bila potrjena notarska overitev prepisa pooblastila, torej resničnost listine, zaradi česar je v Bolgariji mogoče uporabiti prepis pooblastila; (3) spornih šest plačilnih transakcij je bilo izvedenih v korist tako imenovanega „domnevnega upnika“, in v skladu s klavzulo v Splošnih poslovnih pogojih k pogodbi v povezavi s členom 75(2) ZZD „banka [...] ne [odgovarja] za zneske, ki so bili izplačani, in za razpolaganja s premoženjem, ki so bila opravljena na podlagi pooblastila, če ji preklic pooblastila ni bil pisno sporočen in če je pred prejemom sporočila znesek izplačala v dobri veri osebi, ki se je zdela na podlagi nedvoumnih okoliščin upravičena prejeti znesek“.

Kratka predstavitev obrazložitve predloga za sprejetje predhodne odločbe

- 22 Predložitveno sodišče meni, da je v sporu iz postopka v glavni stvari mogoče uporabiti Direktivo. Namen (*ratio legis*) te direktive je vzpostavitev enotnega trga plačilnih storitev. V skladu z uvodnima izjavama 1 in 60 Direktive je za odpravo notranjih mej v Skupnosti, s spodbujanjem prostega pretoka blaga, oseb, storitev in kapitala, potrebna harmonizacija delovanja tega trga.
- 23 Na podlagi pojasnil o pravilni uporabi prava Unije v točki 31 sodbe Sodišča z dne 2. septembra 2021 v zadevi C-337/20, ki so zavezujoča za nacionalna sodišča, je treba pri „razlagi določbe prava Unije upoštevati ne le njeno besedilo, ampak tudi sobesedilo, v katero je umeščena, in cilje, ki se uresničujejo z ureditvijo, katere del je. Zgodovina nastanka določbe prava Unije prav tako lahko razkrije elemente, ki so upoštevni za njeno razlago.“
- 24 Predložitveno sodišče opozarja, da je v točki 41 te sodbe pojasnjeno, da v skladu s členom 86 Direktive 2007/64 z naslovom „Popolna uskladitev [harmonizacija]“, „[b]rez poseganja v [več določb navedene direktive, ki jih našteva], če ta direktiva vsebuje usklajene [harmonizirane] določbe, države članice ne ohranijo ali uvedejo drugih določb, razen tistih, določenih v tej direktivi“. V isti točki je navedeno, da „[n]oben od členov 58, 59 in 60 iste direktive ni med določbami, za katere člen 86 državam članicam daje manevrski prostor za njihovo izvajanje.“
- 25 V točki 45 sodbe je navedeno, da „[pa] lahko s harmonizirano ureditvijo odgovornosti za neodobrene ali nepravilno izvedene transakcije, ki jo določa Direktiva [...], alternativna ureditev odgovornosti iz nacionalnega prava, ki temelji na istih dejstvih in na isti podlagi, konkurira le, če ne škoduje tako harmonizirani ureditvi ter ne ogroža ciljev in polnega učinka [...] [D]irektive.“
- 26 V skladu s točko 67 navedene sodbe „[lahko ponudnik plačilnih storitev], če nacionalno pravo, ki se uporabi, to določa, [...] nosi posledice svoje malomarnosti pri izvrstitvi plačilne transakcije, zlasti kadar ni preveril, ali je uporabnik plačilnih storitev to transakcijo dejansko odobril, če je zaradi take malomarnosti nastala škoda tretjemu“.
- 27 V členu 75(2) ZZD je urejen pravni institut izpolnitve domnevnemu upniku, pri čemer je dolžnik prost, če je v dobri veri izpolnil obveznost osebi, ki se zdi na podlagi nedvoumnih okoliščin upravičena sprejeti izpolnitev.
- 28 Če bi nacionalno sodišče upoštevalo povsem gramatikalno razlago na podlagi besedila in ne teleološke, logične in sistematične razlage razlogov za oprostitev ponudnika plačilnih storitev odgovornosti pri neodobreni plačilni transakciji, kakor so določeni v Direktivi – to pomeni, da je moral plačnik škodo, ki je nastala v povezavi z neodobrenimi plačilnimi transakcijami, povzročiti naklepno ali iz velike malomarnosti z goljufivim namenom ali s kršitvijo ene ali več svoji dolžnosti iz člena 56 – bi prišlo do položajev, pri katerih bi ponudnik plačilnih storitev, čeprav je ravnal v dobri veri (ob upoštevanju potrebne skrbnosti dobrega gospodarja), v celoti odgovarjal za izvedeno neodobreno plačilno transakcijo.

- 29 V tem primeru mora ponudnik plačilnih storitev, da bi bil oproščen odgovornosti, dokazati kvalificirano obliko krivde plačnika, ki bi moral ravnati naklepno (vključno z goljufivim namenom) oziroma iz velike malomarnosti.
- 30 V sodni praksi pa so znani primeri, v katerih je ponudnik plačilnih storitev sicer ravnal v dobri veri (ob upoštevanju povečane skrbnosti dobrega gospodarja, za izpolnitev katere je ustvaril vse znanstvene, tehnične in komercialne pogoje ter take, ki ustrezajo dobri trgovski praksi, da bi odvrnil škodo), a je plačniku nastala škoda, čeprav ni ravnal s kvalificirano obliko krivde (naklepno, iz velike malomarnosti ali z goljufivim namenom).
- 31 Ravno v takih primerih bi ponudnik plačilnih storitev odgovarjal pri neodobreni plačilni transakciji, če mu ne bi uspelo dokazati plačnikovega krivdnega, protipravnega ravnanja.
- 32 Posledično bi bil ponudnik plačilnih storitev v nevarnosti, da utрпи znatne izgube, čeprav je bil v dobri veri, in je torej sprejel vse potrebne ukrepe, ki so ustrezali pravnim zahtevam in dobri poslovni praksi.
- 33 V zvezi s tem bi bili ponudniki plačilnih storitev, ki ravnajo v dobri veri, v svoji podjetniški dejavnosti izredno pazljivi že pri izvedbi plačilnih storitev v najbolj običajnih položajih. To bi pri plačilnih instrumentih, ki so formalno (*prima facie*) pravilni, privedlo do zamude pri postopku plačila ali zavrnitvi izvedbe neposrednih bremenitev ali plačilnih nalogov, kar bi nasprotovalo namenu Direktive, ki je spodbujanje prostega pretoka storitev in kapitala.
- 34 Glede na zahteve člena 86 Direktive se predložitveno sodišče sprašuje, ali je dovoljeno uporabiti nacionalno pravo, konkretno ureditev iz člena 75(2) ZZD, če je ponudnik plačilnih storitev ravnal v dobri veri in je plačilni instrument, ki mu je bil predložen, formalno (*prima facie*) pravilen.
- 35 Na podlagi mednarodnega zaprosila predložitvenega sodišča za pravno pomoč je bilo ugotovljeno, da smejo notarji v skladu z italijanskim pravom overjati prepise pooblastil, pri čemer mora notar overiti prepise s podpisom, žigom in izjavo, vključno z uradno overitveno klavzulo (ki ima za sodišče materialno dokazno moč), da so prepisi enaki vsebini izvirnika („skladni z izvirnikom“). Tudi bolgarsko pravo določa tako notarsko overitev.
- 36 Banka navaja, da je listina (pooblastilo), ki je bila predložena v postopku v glavni stvari, prepis izvirnika pooblastila z notarsko overitvijo podpisa pooblastitelja, tožeče stranke, ki jo je sestavil pristojni italijanski notar, pri čemer je ta notar potrdil okoliščino, da je prepis skladen z izvirnikom.
- 37 Resničnost tega prepisa izvirnika notarsko overjenega pooblastila je s pritrditvijo apostille, v skladu s Haaško konvencijo iz leta 1961 o odpravi potrebe legalizacije tujih javnih listin, potrdil pristojni organ Republike Italije, in sicer namestnik tožilca državnega tožilstva.

- 38 V skladu s členom 2, drugi stavek, Konvencije obsega potrditev istovetnosti listine z apostille resničnost podpisa in pristojnost, v kateri je deloval podpisnik listine.
- 39 Ravno z uporabo te listine (izvirnik prepisa notarsko overjenega pooblastila z apostille) je oseba, ki se je izdajala za pooblaščenca tožeče stranke, v imenu imetnika računa razpolagala v korist tretjih oseb.
- 40 Ker daje to pooblastilo pooblaščenцу pravico, da razpolaga v imenu plačnika, bi lahko to listino opredelili kot „plačilni instrument“ v skladu s členom 4, točka 23 Direktive, saj je del postopka, ki ga uporablja uporabnik plačilnih storitev, da bi izdal plačilni nalog.
- 41 V skladu s členom 54(1) Direktive mora biti plačilna transakcija, da je odobrena, izvedena na podlagi soglasja plačnika, pri čemer to soglasje predpostavlja, da je izkazano avtorstvo izjave volje, ki je vsebovana v plačilnem nalogu (tako imenovana formalna dokazna moč listine). To je povezano z ugotovitvijo odobritve plačilne transakcije (postopek, s pomočjo katerega lahko ponudnik plačilnih storitev preveri uporabo določenega plačilnega instrumenta, vključno z njegovimi osebnimi varnostnimi značilnostmi). V skladu s členom 59 Direktive ima ponudnik plačilnih storitev procesno dolžnost, da izkaže (dokazno breme), da je bila plačilna transakcija odobrena.
- 42 V zvezi s tem bi bilo, če je ponudnik plačilnih storitev preveril istovetnost plačilnega instrumenta (pravilnost spornega pooblastila, na podlagi katerega se je razpolagalo z dobroimetjem tožeče stranke), izkazano soglasje plačnika (v imenu katerega pooblaščenec opravlja razpolaganja s premoženjem, ki učinkujejo neposredno v pravni sferi imetnika žiro računa), izvedene plačilne transakcije pa bi v smislu člena 54 Direktive štele za odobrene.